

ábhair

Ábhair agus an timpeallacht

Súil thapa ar an gceacht

Taispeáin duilleog, blúire páipéir, scragall agus clúdach plaisteach, agus iarr buillí faoi thuairim tapa, lámha in airde, faoi cé acu a bheadh fós ann tar éis seachtainí san ithir. Ná múin ach an téarma 'lobhadh'. Ansin déanann na grúpaí tuar ar leathanach na Dialainne Imscrúdaithe agus cuireann siad píosaí ar comhfhéid faoin ithir ag an doimhneacht chéanna i dtráidirí ithreach, ag lipéadú gach láthair agus ag aontú plean ranga chun iad a thochailt aníos 3–4 seachtaine ina dhiaidh sin. Úsáid an crann sórtála idirghníomhach chun ocht n-ábhar laethúla a chur sna grúpaí 'lobhann', 'athúsáid/athchúrsáil' nó 'dramhaíl bhuan', sórtáil dhá nó trí rud nua a aimsítear sa seomra ranga i dtábla na dialainne, agus críochnaigh le malartú praiticiúil amháin atá níos cineálta, scríofa faoi Ár malartú níos cineálta.

Cuspóirí foghlama

- Ábhair laethúla a shórtáil de réir an tionchair a d'fhéadfadh a bheith acu ar an timpeallacht
- Cuir breathnóireacht ar bun ar shamplaí atá curtha faoin ithir, chun a fháil amach an lobhann na hábhair
- Malairt phraiticiúil amháin a mholadh ina n-úsáidtear ábhar níos cineálta, agus a rá cén fáth a gcabhraíonn sí

Roimh an gclog: réiteach

An lá roimh ré: gearr ceithre shampla ar comhfhéid do gach grúpa (duilleog, páipéar, scragall, clúdach plaisteach), priontáil leathanach na Dialainne Imscrúdaithe, agus réitigh tráidirí ithreach (nó tráidire roinnte amháin/paiste amháin amuigh faoin aer le stráicí do na grúpaí). Bíodh lipéid, marcóirí as maidí ceardaíochta agus lámhainní neamhlaitéise in-athúsáidte réidh. Coinnigh fuíoll breise do Chéim 5 (bun peann luaidhe, scannán cumhdaithe, banda rubair, olann chadáis, píosa de phota iógairt).

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
samplaí duilleoige (píosaí atá thart ar an méid céanna)	1	grúpa	lasmuigh	dramhaíl ghairdín ghlas stróicthe ó thailte na scoile
samplaí páipéir (píosaí atá thart ar an méid céanna)	1	grúpa	seomra ranga	fuíoll páipéir ó bhileoga oibre
samplaí scragaill alúmanaim (píosaí atá thart ar an méid céanna)	1	grúpa	ollmhargadh	scragall glan ó lónta a tugadh ón mbaile
samplaí de chlúdaigh phlaisteacha (píosaí atá thart ar an méid céanna)	1	grúpa	seomra ranga	clúdaigh ghлана criospaí nó brioscaí ón mbaile
tráidire ithreach éadomhain le hithir thais	1	grúpa	trealamh na scoile	tráidire ranga roinnte amháin nó dhá cheann, nó paiste ithreach roinnte amháin amuigh faoin aer le stráicí marcáilte do na grúpaí
lámhainní neamhlaitéise in-athúsáidte (is fearr iad) nó stáisiún chun na lámha a ní go críochnúil	1	dalta	trealamh na scoile	lámhainní neamhlaitéise aon úsáide, ach amháin nuair nach bhfuil lámhainní in-athúsáidte ar fáil agus go bhfuil cosaint ag teastáil don obair le hithir
maidí ceardaíochta nó lipéid uiscdhíonacha	4	grúpa	seomra ranga	maidí líreacáin nó bratacha cárta fillte ar mhaidí beaga adhmaid
samplaí taispeána roghnacha don mhúinteoir don sórtáil ar an gclár (blúire cairtchláir, píosa de bhuidéal plaisteach glan, blúire d'éadach cadáis; maidir le gloine, próca gloine sábháilte nó cárta pictiúir amháin)	1	rang	seomra ranga	cártaí an chrainn sórtála ar an gclár bán idirghníomhach amháin: níl gá le samplaí fisiciúla taispeána
rudaí nua a aimsítear sa seomra ranga don tsórtáil dhaingnithe (mar shampla bun pinn luaidhe adhmaid,	2	grúpa	seomra ranga	cártaí grianghraf de na rudaí laethúla céanna sa seomra ranga

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
blúire glan de scannán cumhdaithe, banda rubair nó scriosán, liathróid olla cadáis, píosa glan de phota iógairt)				
Leathanach sa Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	leathanach línithe ina bhfuil: (1) ceithre líne tuair, (2) nótaí faoin tástáil chothrom/faoin tochailt aníos, (3) tábla beag do rudaí nua a aimsítear, (4) tús abairtí ar chúl an leathanaigh do mhalartú amháin atá níos cineálta

Pointe sábháilteachta

Caitear lámhainní le haghaidh na hoibre go léir le hithir (nó nitear na lámha go críochnúil mura bhfuil go leor lámhainní ann); nitear na lámha ina dhiaidh sin; ná blaistear aon rud; gan aon ghloine i lámha na ndaltaí; cuirtear aon mhionbheithígh a aimsítear amuigh ar ais go cúramach.

Céimeanna teagaisc

- **Ag Tosú:** Taispeáin gach sampla uair amháin agus ná hiarr ach buille faoi thuairim, lámha in airde. Ná cuir faoin ithir fós iad agus ná socraigh na freagraí. Fiafraigh cé acu a d'fhéadfadh athrú ar dtús agus cé acu a d'fhéadfadh breathnú beagnach mar an gcéanna fós, ansin bog ar aghaidh.
- **Cad is brí le lobhadh?:** Ná teilg ar an scáileán ach an líne ghearr faoi lobhadh agus sampla na duilleoige darach. Coinnigh 'tionchar comhshaoil' agus 'malartú níos cineálta' do chéimeanna níos déanaí ionas nach rachaidh an trí théarma trína chéile. Cuir na tuair i láthair mar: athróidh sé go mór / beagán / ar éigean. Ná geall go mbeidh an duilleog imithe ag an gcéad tochailt aníos.
- **Cuir na samplaí faoin ithir agus tosaigh ag faire:** Coinnigh smacht docht ar an am: ~3 nóiméad do na tuair ag na deasca gan lámhainní, ~7–8 nóiméad chun na lámhainní a chur orthu agus na samplaí a chur faoin ithir agus a lipéadú, ~2 nóiméad don phlean tochailte don rang ar fad ar an gclár. Seas go docht leis an méid céanna agus leis an doimhneacht chéanna; nuair a bheidh siad curtha, fanann na samplaí clúdaithe. Mura bhfuil go leor tráidirí ann, úsáid samhail an tráidire roinnte ag barr an tseomra agus cuir beirt daltaí ó gach grúpa chun tosaigh ar a seal. Cóipeálann na daltaí plean seiceála amháin an ranga isteach ar línte an phlean tochailte ar leathanach a ndialainne.
- **Sórtáil de réir an tionchair ar an gcomhshaol:** Ainmnigh an téarma 'tionchar comhshaoil', ansin oscail an crann sórtála idirghníomhach agus nocht cárta amháin ag an am. Bain leas as an dá cheist bhrainte: an féidir le rudaí beo san ithir é a bhriseadh síos measartha éasca, agus ansin an féidir le daoine é a athúsáid nó a athchúrsáil go maith. Nuair a thagann páipéar, cairtchlár nó cadás faoin ngrúpa 'lobhann', abair go hachomair go dtugann an crann príomhghrúpa amháin do gach ábhar le go mbeidh comparáid shoiléir ann, cé gur féidir na hábhair sin a athchúrsáil sa bhaile fós. Fág ainmneacha na dtrí ghrúpa ar taispeáint don chéad chéim eile; ná hiarr ar na daltaí na hocht gcárta ar fad a chóipeáil.
- **Rudaí casta agus roghanna deacra:** Tabhair 2–3 rud nua do gach grúpa nach bhfuil ar chártaí an chlár: gan aon ghloine i lámha na ndaltaí. Sórtálann na grúpaí ar an deasc agus líonann siad tábla na dialainne (ábhar, grúpa, cúis amháin) i dtimpeall 4–5 nóiméad. Ná pléigh leis an rang ar fad ach dhá nó trí shocrú casta agus fiafraigh cén fhianaise a d'úsáid siad.
- **Malartú amháin atá níos cineálta:** Cuir an téarma 'malartú ábhair níos cineálta' in aithne le sampla an bhosca lóin i gcomparáid le mála aon úsáide. Roghnaíonn na grúpaí malartú amháin a d'fhéadfadh an rang a thríail i ndáiríre agus críochnaíonn siad na trí thús abairte atá priontáilte faoi Ár malartú níos cineálta. Ná roinn ach dhá nó trí cheann; fág vóta an ranga ar fad ar lár dá mbeadh sé ag baint ama ón leathanach scríofa.
- **An méid a chlúdaigh tú:** Cuir na rudaí ar ais ina n-áit nuair atá na lámhainní bainte, na lámha nite agus na tráidirí clúdaithe nó an paiste amuigh slachtmhar. Athluaigh dáta na tochailte aníos, an riail go dtógtar grianghraf in aice le rialóir, agus an chomparáid go mór / beagán / ar éigean, ionas go bhfanfaidh na samplaí atá curtha faoin ithir mar fhianaise bheo ag an rang, ní mar fhreagra críochnaithe.

Cad ba cheart a fheiceáil

Thar sheachtainí, ba cheart don duilleog agus don pháipéar éirí bog, a n-imill a scaoileadh nó crapadh ar dtús; ba cheart go mbeadh cuma beagnach mar an gcéanna ar an scragall agus ar an bplaisteach: tá briseadh síos iomlán mall i dtráidire fionnuar in Éirinn, mar sin is athrú é fiú imill ag éirí bog. Sa sórtáil, téann duilleog/páipéar/cairtchlár/cadás faoi 'lobhann measartha éasca'; scragall, gloine agus buidéal faoi 'athúsáidtear/athchúrsáiltear go maith'; clúdaigh thanaí faoi 'dramhaíl bhuan'. Ainmníonn malartú láidir níos cineálta fíorúsáid (lón, deoch, mála) agus cén fáth a laghdaíonn sé dramhaíl bhuan. Is gnách gur méid nó doimhneacht neamhchothrom is cúis le torthaí aisteacha ón ithir: seiceáil na lipéid arís sula gcuirtear an locht ar an ábhar.

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- **Imíonn aon rud a chuirimid faoin talamh as amharc san ithir.** Mínigh lobhadh arís: rudaí beo san ithir ag briseadh síos ábhar áirithe ionas gur féidir leo a bheith ina gcuid den ithir arís; taispeáin scragall nó plaisteach agus abair gur ar éigean a athraíonn siad seo, agus gurb é sin an fáth a gcarnann dramhaíl bhuan.
- **Bíonn rud nádúrtha cineálta i gcónaí, agus is é gach plaisteach an rogha is measa.** Taispeáin an crann sórtála: sórtálaimid de réir an lobhann sé, an féidir é a athúsáid/athchúrsáil go maith, agus an díobháil fhadtéarmach. Is féidir le buidéal plaisteach in-athúsáidte a bheith níos fearr ná clúdach 'nádúrtha' aon úsáide don úsáid chéanna.
- **Ní féidir páipéar ná cairtchlár a chur faoi 'lobhann' toisc go n-athchúrsálaimid sa bhaile iad.** Nuair a thagann na cártaí sin faoi 'lobhann measartha éasca', abair go dtugann an crann príomhghrúpa tionchair amháin do gach ábhar ionas gur féidir leis an rang comparáid shoiléir a dhéanamh; sa saol réadúil, is féidir iad a chur san athchúrsáil fós.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Tabhair túis abairtí tuair mar “Sílim go lobhfaidh an ____ mar...” agus cuir i mbeirteanna iad ag bord an mhúinteora chun na samplaí a chur faoin ithir agus a lipéadú. • Tairg modh an tráidire roinnte ionas nach láimhseálann ach beirt daltaí ó gach grúpa an ithir, fad a sheiceálann na daltaí eile an méid céanna agus an doimhneacht chéanna.	• Iarr ar na grúpaí riail amháin den tástáil chothrom a choinnigh siad mar an gcéanna a ainmniú ar na línte fianaise. • Spreag cúis amháin sa dialann a dhéanann idirdhealú idir athúsáid agus lobhadh i gcás ruda chasta.	• Fiafraigh cad a rachadh mícheart dá mbeadh píosa plaisteach grúpa amháin leath chomh mór le píosaí na ngrúpaí eile. • Is féidir leo siúd a chríochnaíonn go luath dúshlán a thabhairt do shocrú amháin ar an gclár nach n-aontaíonn siad leis fós agus a rá cén fhianaise a d'athródh a n-intinn.

Nasc traschuraclaim

Déan nasc le sórtáil na mboscaí bruscair glasa agus donna sa bhaile, agus le bruscar i bpáirc nó ar thrá áitiúil a bhfuil aithne acu uirthi, nuair a bhíonn díospóireacht ann faoi dhramhaíl bhuan.

